

Prepričani smo, da bomo še mnogo tacega gradiva našli med našim narodom. Ako ne v vseh granih, našli bomo gotovo mnogo pravnih običajev iz privatnega prava, specijelno iz obiteljskega in rečnega prava in iz obligacij. — Tedaj na delo! —

Aleksander Hudovernik.

Navod za zapisavanje pravnih običajev, kateri žive v narodu.

(Sestavljen po Bogišičevem „Naputak za opisivanje pravnijeh običaja, koji u narodu živu“. V Zagrebu 1867.)

I. Privatno pravo. (jus privatum.)

1. Obitelj. (jus familiae.)

a) Zadruga v obče.

Ker se zadruge ne nahajajo več po Slovenskem, izpustili smo dotična vprašanja.

b) Ožja rodbina.

- 1) V katerih letih se zaročajo in ženijo? — Ali se katerikrat dogodi, da starši zaročajo še nedorasle?
- 2) Koliko časa mine navadno med zaročitvijo in ženitvijo?
- 3) Kakšne navade so pri snubitvi in kako se zovejo posamezni sastanki?
- 4) Kdo gre snubit?
- 5) Kedaj smatrajo zaročitev za skleneno?
- 6) Kateri so navadni uzroki, da se zaročitev ovrže?
- 7) Kaj misli narod o svojevóljni razrušitvi zaročitve? Mora li ona, ki brez uzroka odstopi, drugo stranko odškodovati ali ne?
- 8) Ali se čestokrat zgodi, da kdo zaročeno pusti, ko jo je onečastil? Kaki so nasledki in kaj pravi narod o njem?
- 9) Dogodi se li katerikrat, da se kdo s premislekom ali brez premisleka oženi ali zaroči, ne da je bil pravi zakon razvezan?
- 10) Ako se je to dogodilo bona fide, smatra li narod prvi zakon za veljaven in zakonit, ali drugi?
- 11) Nahaja se li pri vas konkubinat; kaj so mu uzroki, kaj misli narod o njem in kako ga imenuje?

- 12) Se li nahaja kdo v vašem kraju, kateri se ropa nevest spomina; kaj mu je povod, in kako narod misli o njem?
- 13) Je li po narodovem mišljenju potrebno dovoljenje staršev za sklenenje zakona (možitev in ženitev); ako pa starši ne žive več, kdo daje tedaj dovoljenje?
- 14) Nahajajo se li starši, ki silijo otroke, da stopijo v zakon s takimi, kateri jim niso po volji; in graja li narod take starše?
- 15) Sklepajo li pri vas zakon privrženci različne vere in različne narodnosti, in kaj misli narod o tacih zakonih?
- 16) Koliko vrstni so zadržki sorodstva?
- 17) Do katerega kolena (gradus) je greh zakon skleniti po ljudskem mnenju?
- 18) Šteje narod med duhovno sorodstvo samo boterstvo, ali še katere druge odnašaje n. pr. pobratimstvo?
- 19) More li adoptovan otrok (posinovljenec) v zakon stopiti z zakonskimi otroci poočeta in z drugimi njegovimi sorodniki?
- 20) Ali skrbe navadno ljudje iz dobre h še, da se ženijo z ljudmi iz jednake hiše ali ne? Velja tudi za ženske?
- 21) Ali se ljudje ženijo navadno doma ali v tujih krajih, — samo v domači vasi ali tudi v sosednih?
- 22) Kako se dogovarja o doti? Kako še drugače imenujejo doto?
- 23) Kaj dobi nevesta navadno v doto — ali pripeljejo balo pred poroko ali po poroki k ženinu ali zajedno z nevesto?
- 24) Dajejo se li tudi nepremakljive stvari v doto?
- 25) Plača li kaj zet nevestinemu očetu ali njenim staršem ali pa nevesti samej?
- 26) Kakšni so glavni obredi pri ženitvi, t. j. (ne v cerkvi) na nevestinem domu, na potu v cerkev, pri ženinu, — v spalni sobi novozaročenih — drugi dan v jutro?
- 27) Kedaj pravi narod, da je svatba (ženitev) končana?
- 28) Plešejo li mladenči okoli kakšnega drevesa ali stola v znamenje, da je ženitev končana?
- 29) Daje li narod veliko važnost nevestinemu devištvu in hoče li kakšen dokaz imeti, da je bila nevesta devica?
- 30) Kakšne nasledke ima slučaj, da nevesta ni čuvala devištva do možitve?
- 31) Kake pravice in dolžnosti ima mož proti svoji ženi in kakšne žena proti možu?

- 32) V čem se izjavlja podložnost žene proti možu?
- 33) Na katere domače posle ima mož več vpliva in na katere žena?
- 34) Imata li zakonske posle, kateri so izključljivo posli jednega ali družega?
- 35) Ima li priženjenec isto oblast nad ženo, kakor zakonsk mož sploh, ali mu je žena menj podložna?
- 36) Pridrži li priženjenec svoje prejšnje hišno ime (vulgo), ali sprejme takoj hišno ime svoje žene, ko se je priženil?
- 37) Ima li narod imetje (premoženje) moževo in ženino za skupno, ali je le moževo, ali obdrži vsak svoje?
- 38) Čegavo je to, kar sta zakonska v zakonu z doto pridobila?
- 39) Čegava je obleka in perilo ženino?
- 40) Nahajajo se li stvari, s katerimi more žena razpolagati ne vprašajoč moža in katere so?
- 41) V kakšnem odnašaji je priženjenec ženinemu premoženju nasproti? Čegava je dota, katero je prinesel priženjenec na dom svoje žene?
- 42) Misli li narod, da je zakon za časa življenja zakonskih nerazrušljiv, in ako je to mogoče, kako se more zakon razvezati? Kakšni so mu uzroki?
- 43) Ako se zakon loči, kaj je z doto in z nedoraslimi otroci?
- 44) Ako ni otrok, komu pripade dota po ženinej smrti?
- 45) Zapoveduje li oče možki, mati ženski deci, oče odraslim, mati nedoraslim?
- 46) Misli li narod, da more oče s svojim sinom storiti, kar mu je drago?
- 47) Ostane li deca zmerom pod očetovo oblastjo, ali dokler ne spolni neka leta?
- 48) Kedaj pravijo ljudje, da je otrok stopil med mladeniče, oziroma med dekleta in se li to na kak način naznanjuje, n. pr. s spremembo obleke itd.
- 49) Ako se je sin oženil in je še mladoleten, ostane li še zmerom pod očetovo oblastjo, in ž njim tudi njegova žena in njegovi otroci?
- 50) Imajo li starši nad omoženo hčerjo še kako oblast?
- 51) Morejo li otroci imeti svojo osobino (premoženje), oddeljeno od očetovega premoženja in v čem to obstoji?

- 52) Misli li narod, da so otroci dolžni skrbeti za svoje starše, kadar se ti postarajo?
- 53) Šliši se li kaj o posinovljenji in kaj mu je povod? (adoptio?)
- 54) Kdo mora še v posinovljenje privoliti razen rodnega očeta?
- 55) Posinjujejo se li samo moški ali tudi ženske; — ali jemljejo za svoje otroke tudi odraščene fante ali dekleta?
- 56) Je li znan kak simbolični obred pri posinovljenju? (N. pr. da dene pooče posinovljenca v naročje?)
- 57) Kakšne pravice in dolžnosti vzameta na se posinovljenec in pooče (adoptivvater)?
- 58) Spremeni li posinovljenec svoje dosedanje ime?
- 59) Spremene se li s posinovljenjem razmere med posinovljencem in njegovimi pravimi starši in v kateri meri?
- 60) Kakšna je navadno razlika med starostjo adoptivnega očeta in adoptovanega otroka?
- 61) Dogodi se li katerikrat, da kdo posini človeka z otroci vred (arrogatio)?
- 62) Kakšne pravne razmere nastanejo, ako kdo vzame siromašno dete ter je odgoji?
- 63) Kakšne pravice in dolžnosti imajo nezakonski otroci proti svojima roditeljema?
- 64) Čegavo ime nosi navadno nezakonsk otrok?
  - c) Nasledstvo.
- 65) Se li napravljajo čestokrat oporoke?
- 66) Se li napravljajo oporoke pismeno ali ustno? — Koliko prič je navadno navzočnih?
- 67) So li pri napravljanji oporok tudi navzočni nasledniki ali ne, in ali je še kdo drug navzočen?
- 68) Zapuščajo li kaj za dušo in za druge pobožne namene in kateri so najbolj navadni slučaji?
- 69) Kaj dobi žena za možem in kaj mož za ženo?
- 70) Kakšna nagrada se da tistemu, ki oskrbuje premoženje sirote in za siroto skrbi?
- 71) Kdo nadzoruje to in komu daje skrbnik (tutor) račune o oskrbovanji sirotinskega premoženja?
- 72) Ako nima sirota nikakega premoženja, kdo tedaj za njo skrbi?
- 73) Skrbi li občina za take in kako?

- 74) V katerej starosti uživajo sirote popolnoma svojo pravico?
- 75) Kako razdeljuje narod rodovino v obče?
- 76) Razdeljuje li narod rodovino po moškeji ali po ženskeji vrsti ali ne?
- 77) Zna li narod za kake vrste sorodstva (gradus, koleno) in kako jih šteje?
- 78) Kako narod razdeljuje sorodstvo?; po krvi, mleku, po moškeji ali ženskeji vrsti? Katera imena pozna narod za posamezne sorodnike n. pr. strije, ujec itd.?
- 79) Koliko vrst boterstva pozna narod?
- 80) Kakšne razmere nastanejo iz boterstva?
- 81) Prevzame li navadno starejši ali mlajši sin posestvo?
- 82) Kakšne razmere so med sosedi; imajo li med seboj kake pravice ali dolžnosti?
- 83) Je li pri vas gostoljubnost v navadi? Kakšni običaji so vam znani pri sprejemanji gostov?

2. *Rečno pravo. (jus rerum.)*

- 84) Za katere pravne slučaje v narodu je neke praktične vrednosti razdelitev stvari v premakljive in nepremakljive?
- 85) Ali pozna narod take nepremakljive stvari, ki spadajo v stalen imetek rodbine in katerih žene ne morejo podedovati in kako jih narod imenuje?
- 86) Ali se morejo take nepremakljive stvari prodati?
- 87) Kadar se kupi ali proda neka glavna stvar, kaj misli narod o njeni pritiklini (pertinencia) n. pr. gredo li s hišo tudi peči, s konjem tudi uzda v posest družega itd.?
- 88) Na kakšen način se pridobi posest premakljivih in nepremakljivih reči?
- 89) Dogodi se li katerikrat prisvojenje (occupatio) polja, host, dobrav itd., kako se to navadno dogodi in kakšne pravne nasledke ima?
- 90) Kakšen pojem imajo ljudje o zakopanem blagu (zakladu)?
- 91) More li vsak iskati na tujej zemlji zakopano blago?
- 92) Kdor najde izgubljeno stvar, komu jo mora dati?
- 93) Ako več oseb isti čas jedno stvar najde, ali si jo dele, ali le razdele najdščino (finderlohn) med seboj in po katerem pravilu in v kateri meri?

- 94) Ako najde kdo na svojej zemlji tujo ovco, roj bučel itd., kaj napravi ž njim?
- 95) Ako je kdo na tujej zemlji brez zlega namena poslopje sezidal, kaj vsejal ali posadil, ali iz tujega blaga napravil novo stvar (specificatio); komu pripade poslopje, setev ali predrugačena stvar?
- 96) Čegava je stvar, bodi si da je imela prej gospodarja ali ne, kadar pozneje tujej stvari priraste (accessio); n. pr. voda naplovi jednemu delu zemlje na obalih še jeden del zemlje (alluvio), ali ga jednemu delu odtrga ter drugemu priloži (avulsio), čegavo je to?
- 97) Kadar v velikej reki nastane nov otok (insula in flumine nata), in kadar presahne reka (alveus derelictus), komu pripade ta prostor?
- 98) So li znani kakšni obredi, kadar prodajalec kupcu izroči kako premakljivo ali nepremakljivo stvar?
- 99) Kdor poseduje nepretrgano več let neko (premakljivo ali nepremakljivo) stvar, ne da jo je kupil ali na drug pravni način pridobil (usucapio), ali mu po narodovem mnenji ta stvar po vsem pripada ali ne?
- 100) Kedaj pripade posest dobljene stvari familiji in kedaj pojedincu?
- 101) Kakšna so pravila skupne posesti?
- 102) Drevesa, ki stoje prav na meji dveh posestev, so li obeh sosedov ali ne?
- 103) Kakšen razloček dela narod med posedovanjem (possessio) in lastnino (dominium)?
- 104) Kakšne meje so navadne med zemljama različnih gospodarjev in kako se imenujejo razne meje?
- 105) Misli li narod, da je sramota ali greh ali pa zločin, iz slabega namena prestaviti mejnike?
- 106) Je li dolžan sosed trpeti veje dreves, ki vise na njegovo zemljo, in sicer pod kakšnimi pogoji in kdo obira sadje?
- 107) Ima li kmet pravico, iti preko zemlje sosedove (serv. itineris), ako ne more drugače priti do svoje zemlje in po katerih pravilih?
- 108) So li med kmeti razmere navadne, po katerih ima jeden pravico pasti svojo živino na zemlji družega (serv. pascuae)

- ali napajati svojo živino na tuji zemlji ali potoku (servitus pecoris ad aquam)?
- 109) Dogodi se li katerikrat, da dovoli jeden družemu nasloniti poslopje (zidanje) na svoje in po katerih pravilih?
- 110) So li znani jednaki slučaji, v katerih ima jeden pravico za neki čas rabiti tuje konje ali vole, in kakšna pravila veljajo v teh slučajih?
- 111) So li pri vas znane katere služnosti (servitus, pravice) privatne ali javne?
- 112) Kako se navadno utemeljuje pravica služnosti in pri katerej priliki?
- 113) Kakšne pravice in dolžnosti nastanejo, kadar kdo zastavi premakljive ali nepremakljive stvari?

3. Obligacije.

- 114) Kake navade in simboli obstoje pri sklepanji pogodb?
- 115) Misli li narod, da je greh ali sramota ne obdržati kupljene stvari in ne spolniti dane obljube?
- 116) Kakšen pomen ima zadav (ara); kdo ga prejme, in kdo da in koliko navadno znaša?
- 117) Misli li narod, da je mogoče razveljaviti pogodbo zaradi prevare, zaradi prevelike ali premajhne cene, ali ker je bil jeden pogodnik maloleten (nedoleten) ali ne pri zdravej pameti?
- 118) Koliko je prič navzočnih pri sklepanji pogodb in kakšne so te priče?
- 119) Kaj je nasledek jamčenja za poroka in za obe stranki, ki sta sklenili pogodbo?
- 120) Kakšne so navade in forme pri sklepanji posameznih vrst pogodb kakor pri prodaji in kupu, pri zajemu, posojilni pogodbi itd.?
- 121) Kakšne pravice in dolžnosti izvirajo strankam iz jednacih pogodb?
- 122) Kedaj pravi narod, da je pogodba dovršena (perfectio contractus)?
- 123) Imajo li sorodniki pri prodaji nepremakljivih stvari predkupno pravico (jus promisseos), in sicer pod katerimi pogoji in v kakem redu?

- 124) Ali privrže kupec prodajalcu kak novec čez dogovorjeno ceno za dobro srečo?
- 125) So li kakšni posebni pogoji pri kupovanji živine, n. pr. da prodajalec dober stoji za skrivne napake itd.?
- 126) Ali zamenjujejo kmetje šestokrat njive, konje itd.; so li pri tem znani kaki posebni obredi, pogoji in predsodki?
- 127) Kako plačujejo navadno dolgove ali v denarjih ali v rečeh, ali v obrokih ali na jeden pot?
- 128) Kateri dan navadno plačujejo ali ob sv. Juriju, sv. Jakobu, ob novem letu itd.?
- 129) Kako plačujejo navadno obresti, ali v denarjih ali v rečeh n. pr. v poljskih pridelkih?
- 130) Pod katerimi pogoji posojujejo kmetje drug drugemu žito za setev in druge stvari, ki se zopet v enakih stvareh vračajo (res fungibiles)?
- 131) Je li kaj posebnega pri sklepanji pogodb, s katerimi da drug drugemu hišo v najem ali zemljo v zakup itd. in katere pogodbe take vrste so najbolj navadne?
- 132) Kakšni so navadni pogoji pogodbe zastran osebnega dela težaka (locatio, conductio operarum), in kak pomen ima pri tacih pogodbah zadav (ara.)?
- 133) Kako se plačujejo delavci?
- 134) Kakšni običaji in pogoji veljajo pri posojanji ali najemanji živine za delo ali oplodjenje?
- 135) Pomagajo li težaki (delavci) jeden drugemu pri delu in pod katerimi pogoji?
- 136) Ali delajo pri vas nekateri samo za jed in pijačo, pa brez odškodovanja in kako se to imenuje? Kako je s tlako?
- 137) Se li zbirajo pri vas mladeniči in dekleta na sastanke, kjer vsak za se dela (n. pr. preja) in kaj je tu posebnega?
- 138) Kakšni dogovori in pogoji veljajo pri nakladanji robe na vozove, brode itd. in kako jamči (stoji dober) prevoznik nasproti trgovcu?
- 139) Poznajo li pri vas sprego, kjer nekoliko kmečkih hiš odloči nekoliko konj ali volov itd., da jim uzajemno služijo; kakšne razmere v tem slučaju nastanejo?
- 140) Dajejo li pri vas jeden drugemu živino v rejo? Kako si dele dobiček?

- 141) Kakšne razmere in pogoji veljajo med ribiči, kateri skupaj ribarijo?
- 142) So li znani kaki posebni obredi ali simboli pri darovanju nepremakljivih stvari?
- 143) Dogodi se li katerikrat, da kdo darovano stvar vzame zopet nazaj in iz katerih razlogov?

II. Javno pravo. (jus publicum.)

A) notranje državno pravo. (jus publ. internum.)

1. *Država in občina.*

- 144) Kaj misli narod o državnej formi in oblasti, ali se rad podvrže njenim naredbam?
- 145) Nosi li rajši državna ali občinska bremena?
- 146) V kakšnej razmeri stoji občina proti državnej oblasti?
- 147) V kakšnej razmeri stoji občina s cerkvijo in cerkvenimi služabniki?
- 148) V čem obstoji navadno občinsko premoženje?
- 149) Ima li občina svoje pašnike, hoste itd. in kako se porabljuje?
- 150) Imajo li pri vas bratovščine ali cehe, kaj jim je glaven namen, kako so ustrojene, kake pravice in dolžnosti imajo članje itd.

2. *Državljansko in kazensko postopanje. (proc. civ. et poen.)*

- 151) Zgodi se li katerikrat, da razsodijo kmetje katero stvar med seboj; kakšni so ti sodniki in kdo jih izvoli?
- 152) Kakšne morajo biti priče, da se jim verjame?
- 153) Ali more po narodovih mislih sin pričati za ali zoper očeta, oče za ali zoper sina, hlapec za ali zoper svojega gospodarja itd. in to sosebnost v civilnih pravnih?
- 154) Nahajajo se li ljudje, katerim se nikakor ne dovoli, da pričajo?
- 155) Poznajo li pri vas več vrst zakletve n. pr. naj mi koča zgori, če ni res, kar pravim itd.?
- 156) V katerih slučajih si iščejo ljudje sami pravice, ne da bi se obrnili do sodnije?
- 157) Ali vam je znana kaka posebna eksekucija proti dolžnikom?

- 158) Upotreblja li narod kaka sredstva, da bi zaprečil neke zločine in prestopke?
- 159) Kakšne pojme ima narod o sramoti in časti, voli li rajši bolj strogo kaznen nego sramoto?
- 160) Katero kaznen drži narod za težjo in bolj sramotilno?
- 161) Se li ljudje maščujejo za neke zločine in kateri so ti zločini?
- 162) Kako misli narod o tistih osebah, ki so zaradi pomanjkljivih dokazov kazni utekli?

3. *Kazensko pravo. (jus poenale.)*

- 163) Da se kdo kaznuje zaradi zlega dela svojega, treba je li po narodovem mnenji, da je imel slab namen n. pr. A. je nehote ubil B; kaznuje naj se li A. tako, kakor da ga je z namenom ubil?
- 164) Kakšen razloček dela narod med zločinom in grehom, med zločinom in prestopkom?
- 165) Katere slučaje šteje narod v prvo, katero v drugo in katere v tretjo kategorijo?
- 166) Kateri zločini in prestopki so v očeh naroda težji nego v kazenskih postavah in kateri zopet lažji?
- 167) Kateri zločini in prestopki so najnavadnejši v Vašem kraju?
- 168) Katere okoliščine obtežujejo neke zločine n. pr. pri tatvini ulomljenje vrat, tatvina, storjena po noči ali ob času požara itd.?
- 169) So li po narodovem mnenji pomagači in skrivači tiste kazni vredni, kakor ki je zločin dovršil?
- 170) Kak razloček dela narod med poskušanim in dovršenim zločinom?
- 171) Misli li narod, da zasluži isti večjo kaznen, ki je ubil poštenega človeka ali pa, ki je reveža okral, kakor tisti, ki je ubil nepoštenega ali pa bogatina okradel itd.?
- 172) Je li detomor v navadi pri vas in kaj so mu uzroki?
- 173) Dovrši se li kedaj samomor in zaradi česa?
- 174) Drži li narod odgnanje telesnega ploda za greh ali za hudo deljstvo?
- 175) Je li v očeh narodovih tatvina ali rop težji zločin?
- 176) Razločujejo li pri tatvini razne okoliščine n. pr. kdo je kradel, koliko je ukradel, in kdo je bil okraden?

- 177) Okradejo se li katerikrat sorodniki in ima li norod poseben izraz za to tatvino?
- 178) Kadar kdo iz tujega drevja vzame sadje, da se naje, drži narod to tudi za tatvino, sosebno če je to popotnik storil?
- 179) Koliko plača tisti, ki je tujo živino ukral ali ubil? Ali da samo živino nazaj ali mora pa več plačati, kakor je bila živina vredna?
- 180) Kaj misli narod o lovu ptic in zverine v tuji ali občinski hosti ali o lovu tic v tujem ali občinskem potoku?
- 181) Kaj misli narod o devastaciji in palitvi tujih ali občinskih host?
- 182) Ali se v Vašej okolici čestokrat devastirajo hoste in zakaj?
- 183) So li pri vas navadni prestopki proti javnemu zdravju, n. pr. prodaja gobove živine, ali nezdravega mesa itd.?
- 184) Kako razločuje narod prestopke in zločine proti nrvnosti n. pr. posilstvo devic in žena, javna nečistost, krvosramnost, zapeljevanje devic itd. po teškoči in kako jih kaznuje?
- 185) Sme li dekle, ki se je s kom pečala, da se vidijo nasledki, še nositi deviško obleko, in kako se obnašajo proti njej njene dosedanje prijateljice in kaj pravi narod k temu?
- 186) Kaj misli narod o pijanstvu in vlačugarstvu?
- 187) Kaj imenuje narod kontrabant?
- 188) Kaj misli narod o krivem pričanji in priseganji pred sodnijo?
- 189) Kaj misli narod o posameznih kaznih, zdé se mu li za neke zločine preostre ali premehke, in kako sodi o kaznih, katere so nekdam veljale n. pr. tortura, palica itd.?
- 190) Kateri so v občé uzroki, da se nekateri zločini in prestopki tolikokrat ponavljajo v Vašej okolici? Ne upliva li tu lega okolice, značaj prebivalcev itd.?
- 191) Se li dogode zločini ali prestopki, katere je pouzročila prazna vera ljudstva in katere zločine ali prestopke zopet zapreči prazna vera?
- 192) Kateri zločini sosebno slabo uplivajo na moralnost, premoženje, izobraženost itd.?

B) Mednarodno pravo. (jus publ. extern.)

- 193) Kako misli narod o tujej državi ali o tujem narodu; misli li, da je za časa miru dolžan s tujim narodom v prijateljstvu živeti?

- 194) Loči li prosto ljudstvo narode po narodnosti, veri ali po mejah in zakaj?
- 195) Ima li narod kake pregovore, anekdote ali zabavlјice za ljudi, ki so druge narodnosti ali druge vere?
- 196) Drži li narod vojsko za potrebno stvar?

Konec.

Navod, kako naj se zapisujejo pravni običaji:

- a) Zapiše se najprvo kraj ali okolica, potem še le dotični običaj. Omeni naj se tudi, ali je običaj v več krajih znan in s kakšnimi varijantami, potem ali še živi običaj, ali je pa že izmrl in kedaj je izmrl.
- b) Zapisujejo se naj samo fakta in sicer kolikor mogoče tako, kakor jih je nabiralec slišal.
- c) Navedejo naj se običaju v potrdbo tudi razni slučaji.
- d) Jako važna so tudi imena, s katerimi nazivlja narod razne pravne razmere, posle, zločine, dela, osebe, ki kaj dovrše ali se nahajajo v nekakih razmerah drugim osobam nasproti; (n. pr. prodaja, posojilo, uboj, tatvina, prodajalec itd.), zato naj se ti izrazi jako natančno zapisujejo. Ž njimi moremo dopolniti našo juridično terminologijo. Ptujke naj se tudi natančno zapisujejo, ker nam mogo pojasniti postanek nekaterih običajev.
- e) Važni so tudi pregovori in izreki pravnega pomena.
- f) V mnogih krajih nahajajo se običaji, katerih se je narod zaradi priložnosti poprijel. V tem slučaju naj se tudi nasprotni običaj zapiše.
- g) Nabiralec naj se ozira le na narodni običaj in na narodno mišljenje, nikakor pa ne na pisane zakone, kateri so že takó znani.
- h) Važni so tudi urbarijalni odnošaji.
- i) Kjer se nahaja kaka posebna vrsta trgovine, pridelkov, prometa ali obrta, naj se tudi to zapiše.

Aleks. Hudovernik.